Van kwelling tot telling
De ontwikkeling sinds 1900 van geregistreerd lichamelijk geweld

Jaak Van Kerckvoorde*

Inhoud

1. Inleiding
2. De waarde van de criminaliteitsmaten
3. Onderzoeksdoel: een studie naar de overeenstemming van stellingen en cijfers omtrent de ontwikkeling van geweld
4. Bronnen en begripsomschrijving
5. Evolutie van geweldmisdrijven, volgens de criminele statistiek
   5.1. Inleiding
   5.2. De evolutie van de statistiek over de gevonniste doodslagen
   5.3. De evolutie van de statistiek over vruchtafdrijving
   5.4. De evolutie van de statistiek over vrijwillige lichamelijke slagen
   5.5. De evolutie van de statistiek over aanranding der eerbaarheid en verkrachting
6. Evolutie van het aantal wegens het plegen van een geweldmisdrijf schuldig verklaarde personen
   6.1. Inleiding
   6.2. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens verkrachting schuldig verklaarden
   6.3. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens aanranding der eerbaarheid met geweld of bedreiging schuldig verklaarden
   6.4. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens onvrijwillige doding schuldig verklaarden
   6.5. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens het onvrijwillig toebrengen van lichamelijke letsels schuldig verklaarden
7. Evolutie van gewelddadig overlijden volgens de statistiek van de doodsoorzaken
   7.1. Inleiding
   7.2. Evolutie van de statistiek over het aantal overlijdens ten gevolge van doodslag
   7.3. Evolutie van de statistiek over sterftes ten gevolge van zelfmoord
   7.4. Evolutie van de statistiek over sterftes ten gevolge van ongeval
8. Samenvatting en discussie

Technische bijlage
   De statistiek der misdrijven
   De evolutie van sterfte ten gevolge van een uitwendige oorzaak

1. Inleiding

Twee jaar geleden stond in deze rubriek informatie over de ontwikkeling in ons land, sinds 1955, van een aantal (geregistreerde) vormen van geweld.[1]

---

* Docent aan de K.U.Leuven, Rechtsfaculteit, Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie.

Met dank aan A.-M. De Meyer, A. Ons en V. Put.

1. Van Kerckvoorde, J., 'Toenemend geweld in België: geteld of verondersteld?', *Panopticon*, 6 (1985), 3, p. 238-279.

De beperking tot een kwart eeuw werd toen verantwoord vanuit het feit dat een groot gedeelte van de discussies omtrent een eventuele toename van geweld meestal toch tot zulk korte termijn-perspectief beperkt blijven.

Anderzijds stelde ik toen al[2] dat een analyse over een wat langere termijn een zinvolle aanvulling van de bevindingen zou vormen.

Deze completering vindt men in de huidige bijdrage. Daarin wordt de ontwikkeling *sinds het begin van deze eeuw* van geregistreerd geweld uitgetekend.

Om dubbel gebruik te vermijden beveel ik de lezing van de inleidende beschouwingen uit vorig artikel aan.[3] Met name laat ik nu de verantwoording achterwege, en ga ik niet opnieuw in op wat dark number-onderzoek en politiestatistiek ons kunnen bieden. Het enige wat ik over beide benaderingen wil herhalen is dat er op dit vlak in ons land een ontstellend gebrek aan informatie is, waardoor op beide gebieden een *empirische basis* voor de (ver)onderstelling dat geweld in onze samenleving zou gestegen zijn *ontbreekt.*

2. De waarde van criminaliteitsmaten

De waarde van dergelijke bronnen voor een betere kennis van *geweld*criminaliteit moet overigens niet hoog worden ingeschat.

Wat self report-studies, met name slachtofferenquêtes betreft: zij zijn weinig geschikt voor de meting van eerder zeldzaam voorkomende vormen van geweld. Voorts dragen zij nauwelijks bij tot een betere kennis van de omvang, de aard en de gevolgen van geweld, gepleegd door personen met wie het slachtoffer persoonlijke banden (partner, ouder-kindrelatie) heeft. Ook geweldsdelicten met seksuele aspecten kunnen met deze werkwijze nauwelijks in kaart gebracht worden.[4]

Wat *politiecijfers* betreft: vaak melden slachtoffers om diverse redenen het door hen doorstane geweld niet aan de politie. Zo vond Russell[5] dat van de ter kennis van een interviewer gebrachte – en overigens talrijke – (pogingen tot) verkrachting slechts 8 % aan de politie gemeld was. Overigens volgt na een melding niet altijd de registratie: geweldpleging onder partners of bekenden wordt door de politie niet of slechts node geregistreerd.[6] Voorts dient niet te worden uitgesloten dat polities doodslagcijfers in een aantal gevallen manipuleren.[7] In de maatschappelijke discussie over geweld en de evolutie daarvan is de politie geen belangloze partij.

Voor onderhavige bijdrage gebruik ik de *gerechtelijke*, met inbegrip van de criminele *statistiek.* Een en ander wordt met informatie uit de *statistiek van de*

---

2. Idem, p. 258.
3. Idem, p. 239-248.
4. VAN KERCKVOORDE, J., *Slachtofferenquêtes*, in: *Handboek Politiediensten*, Brussel, Wolters-Samsom, 1986, IX E-1/1 t.e.m. IX E-1/23, IX E/3, IX E-20/3 t.e.m. IX E-20/5 (IX E-1/5 t.e.m. IX E-1/10).
5. RUSSELL, D., 'The Prevalence and Incidence of Forcible Rape and Attempted Rape for Females', *Victimology*, 7 (1982) 1-4, 81-93 (84).
6. Idem.
7. Met betrekking tot doodslag, zie: SELKE, W., 'Politics of Police Reporting in Indianapolis, 1948-1978', *Law and Human Behavior*, 6 (1982), 3-4, 327-342. (Abstracts in: *Abstracts on Penology and Criminology*, 1983, nr. 942 en *Criminal Justice Abstracts*, 1984, nr. 534736).

doodsoorzaken[8] aangevuld. Wie een accuraat beeld van de *werkelijke ontwikkelingen* inzake lichamelijk geweld wil kan aan vragen omtrent de *geldigheid* en *betrouwbaarheid* van deze bronnen niet voorbij gaan.

Mijn standpunt in deze luidt als volgt.

Ongetwijfeld bieden de N.I.S.-cijfers het voordeel dat ze het gehele grondgebied bestrijken, in een aantal gevallen ook de volledige bevolking omvatten en al lang bestaan. Zij zijn door dit laatste zowat de enige bruikbare maat voor de studie van een *evolutie*. Echter: de *gerechtelijke statistiek* is het eindresultaat van een lang produktieproces waarvan melding en politionele registratie 'starters' zijn, en waarvan het voorwerp verder 'gemodelleerd' wordt doorheen de gang door de strafrechtspleging. Uiteindelijk komen – behoudens enkele uitzonderingen die ons niet verder helpen – alleen de *gevonniste zaken* in deze statistiek terecht.

Bij een en ander spelen tal van invloeden en overwegingen. Het precieze effect daarvan is niet gekend. Wel bekend is de daaruit af te leiden gevolgtrekking: de statistiek geeft slechts *een (zeer) gereduceerd*[9] en naar verdeling selectief herschikt, *vertekend, beeld van de werkelijkheid.*

Met andere woorden: het effect verschilt naargelang van de aard – en de ernst – van het geweld. We weten intussen dat slagen, toegebracht door personen die tot de primaire bestaanskring van het slachtoffer horen, zelden aan de strafrechter ter beoordeling voorgelegd worden. Bij vruchtafdrijving ligt het niet anders: die vindt in alle stilte plaats, 'in het zwart'. Zelden krijgt de politie er kennis van. Bovendien: mocht er politionele registratie volgen, dan nog staat het Openbaar Ministerie niet van ongeduld te trappelen om de zaak voor de rechter te brengen.

Andere geweldmisdrijven, zoals door vreemden toegebrachte zware slagen, worden wel makkelijker gemeld en geregistreerd. Er is daar bijgevolg minder verborgen geweldscriminaliteit. Helaas blijft ook bij zulke gewelddaden de verhouding tussen ongekende/gekende/gevonniste criminaliteit geenszins stabiel. Zo mag men aannemen dat lichamelijk geweld gaandeweg minder als een aanvaardbare vorm van conflictventilering, en zeker van conflictbeslechting, gezien wordt. Dit kan tot een toenemende melding en registratie geleid hebben. Gezien onduidelijk blijft of, in welke mate en op welke manier dit het geval was, is het ook hier vrijwel onmogelijk de *werkelijke ontwikkeling* precies te kennen.

De vraag of de gerechtelijke statistiek een geldige en betrouwbare maat voor de reële evolutie van geweldcriminaliteit biedt dient bijgevolg *negatief* te worden beantwoord. Of de statistiek van de doodsoorzaken, die geheel los van justitiële interventie staat, voor sommige geweldsvormen een oplossing biedt is overigens eveneens een betwiste zaak.[10]

---

8. Deze statistieken worden jaarlijks door het N.I.S. (Brussel) gepubliceerd.
9. De statistiek kan ook inflatoir werken, bijvoorbeeld wanneer men – bij deelneming – voor elke schuldig verklaarde hetzelfde feit opnieuw telt, zoals thans in de criminele statistiek gebeurt.
10. In vorig artikel (zie noot 1) vermeldde ik al een paar studies omtrent de waarde van zelfmoordcijfers. Voor België voeg ik daaraan toe: MOENS, G., 'The Reliability of Reported Suicide Mortality Statistics: An Experience from Belgium', *International Journal of Epidemiology*, 14 (1985) 2, 272-275 en BAERT, A., MOENS, G. en VAN DE VOORDE, H., *Zelfmoordtrends in Europa*, in: COSYNS, P. en PIERLOOT, R., (eds.), *Zelfdoding en hulpverlening*, Antwerpen-Arnhem, Kluwer-Gouda Quint (Interuniversitaire Reeks Criminologie en Strafwetenschappen, →

3. Onderzoeksdoel: een studie naar de overeenstemming van stellingen en cijfers omtrent de ontwikkeling van geweld

Is het zinvol om hier toch cijfers en trendlijnen te publiceren? Ik meen van wel, voorzover dit vanuit *een andere vraagstelling* gebeurt. Mijn vraag is niet zozeer of de geweldscriminaliteit naar omvang en/of ernst al dan niet is toegenomen, maar wel of de vaak gehoorde en meestal vage verwijzingen naar een 'door de statistieken aangetoonde toename van de geweldsdelinquentie' *wel zulke empirische tegenhanger hebben.* Met andere woorden: *toont*, of minstens: suggereert, de beschikbare statistiek die stijging? Binnen zulk onderzoeksopzet zijn vragen naar de geldigheid en betrouwbaarheid van de statistiek feitelijk niet aan de orde.

4. Bronnen en begripsomschrijving

Ik meldde al dat noch dark number-onderzoek, noch politiecijfers een stijging van de geweldscriminaliteit konden suggereren. Uitvoeriger argumentatie vindt men in de vorige bijdrage.[11]

Voor onderhavige bijdrage gebruik ik bijgevolg nog alleen de hoger genoemde N.I.S.-publikaties.

De gekozen vormen van geweld zijn grotendeels dezelfde als in het vorige artikel. Nieuw is de opname van vruchtafdrijving. Anderzijds liet ik diefstal met geweld, inklimming, braak en/of bedreiging weg, omdat het niet mogelijk bleek de gevallen met gebruik van geweld *tegen personen* afzonderlijk te bekijken.

Eveneens werden vernieling en beschadiging, en vluchtmisdrijf weggelaten, omdat daar geen, respectievelijk zelden, lichamelijk geweld tegen personen gebruikt is. De huidige criminografische bijdrage sluit bijgevolg sterker aan bij de opvatting van Chesnais. Hij vindt het verkeerd geweld tegen goederen te betrekken in een bespreking van de evolutie van geweld 'tant que celle-ci ne s'accompagne pas de menace à l'intégrité corporelle des individus'.[12]

Volledigheidshalve dient nog vermeld dat een aantal vormen van geweld – zoals structureel geweld –, hoe belangrijk ook, omwille van de onderzoeksopzet buiten het voorwerp van studie vallen.

---

9), 1984, 181 (27-65). Er is een onderrapportering, met een gebrek aan constantie van foutieve klassificaties, dat de vergelijkbaarheid in ruimte en tijd (er wordt een eerder korte tijdsperiode bekeken) van officiële zelfmoordcijfers ongunstig beïnvloedt. Zie ook de daar vermelde referenties.

Mogelijk verlopen de melding en registratie van zelfmoord in Californië wellicht geheel anders dan in België. Mochten de verschillen evenwel niet zo groot zijn, dan verdient de vaststelling van COSAND e.a. aandacht: zij stellen dat een belangrijk gedeelte van zelfmoorden bij adolescenten niet gerapporteerd wordt. 50 % daarvan wordt als ongeval geregistreerd (COSAND, B., BOURQUE, L. en KRAUS, J., 'Suidice among Adolescents in Sacramento County, California 1950-1979', *Adolescence*, 17 (1982), 68, 917-930.

11. Zie noot 1.

12. CHESNAIS, J.-Cl., *Histoire de la violence en Occident de 1800 à nos jours*, Paris, Laffont (Collection Pluriel), 1981, 497 (32).

5. Evolutie van geweldmisdrijven, volgens de criminele statistiek

5.1. Inleiding

Uit bovenstaande statistiek gebruik ik het deel over de gevonniste *misdrijven.* Voor een evaluatie van de waarde van deze informatiebron verwijs ik naar de vorige bijdrage[13] en de daarin vermelde publikaties. De lezer vindt er ook een verwijzing naar andere auteurs die deze bron gebruikten.

De eerstvolgende vier en van commentaar voorziene figuren gaan over: opzettelijke doding, vruchtafdrijving, vrijwillige lichamelijke verwondingen en ook nog aanranding der eerbaarheid[14] en verkrachting.

Per figuur vindt U twee trendlijnen. De wat dikkere lijn is een *index*trendlijn. Het gemiddelde over de eerste drie jaren werd als indexbasis 100 genomen.[15] Alle gegevens zijn vooraf per 100.000 inwoners omgerekend, en er werden voortschrijdende gemiddelden gebruikt.[16] De schaal voor de indextrendlijn vindt men aan de *linker*zijde. De andere lijn weerspiegelt het *frequentieverloop* in absolute cijfers. De aflezing gebeurt met behulp van de aan de *rechterzijde* uitgetekende schaal.

Ik vergelijk vooreerst een periode van tien recente jaren met de periode *1955-1964.* Daaruit blijkt welke *korte termijn*-ontwikkeling door de statistiek wordt gesuggereerd.

Vervolgens vergelijk ik de recente periode met het begin van deze eeuw. Omdat voor de beginperiode niet altijd over het eerste decennium informatie voorhanden is, beperk ik mij tot die jaren waarover wel toereikende gegevens bestaan.

Tot slot volgt telkens een korte bespreking van de *ontwikkeling* van de *indextrendlijn.*[17]

5.2. De evolutie van de statistiek over de gevonniste doodslagen[18]

De periode 1970-1979 vormt, vergeleken met 1955-1964, een *stijging met 66 %*

---

13. Zie noot 1, p. 248.
14. Hier helaas geen onderscheid zonder/met geweld.
15. Omwille van de discontinuïteit werden soms andere jaren als nieuwe basisindexperiode genomen.
16. Bij een voortschrijdend gemiddelde wordt voor het corresponderend jaar een gemiddelde uitgezet, berekend met inbegrip van één voorgaand, respectievelijk volgend jaar. Voortschrijdende gemiddelden brengen een in de cijfers aanwezige trend duidelijker naar voren, door hun mildering van het effect van kortstondige veranderingen.
17. De frequenties, incidentie per 100.000 inwoners, het voorschrijdende gemiddelde en de indexen zijn per jaar berekend. Deze zijn op eenvoudig verzoek beschikbaar.
18. Over doodslag en vrijwillige verwondingen vindt men in het *Statistisch Bulletin* van december 1954 een artikel van de hand van VIAENE. Hij werkt met de aantallen *veroordeelden.* Interessant zijn diens methodologische kanttekeningen op p. 1866. Tevens het onthouden waard is de noot dat kort na de beëindiging van de Tweede Wereldoorlog de gerechten tot de opslorping van een belangrijke achterstand overgingen, waaraan de soms hogere cijfers voor de betreffende periode zouden kunnen toegeschreven worden. Gewelddaden met politieke inslag maakten deels pas na de bevrijding het voorwerp van vervolgingen uit, een ander gedeelte verloor zijn strafbaar karakter door de Besluitwet dd. 20 september 1945 tot wijziging van deze van 22 juni 1945 (p. 1870).

van het aantal gevonniste doodslagen.[19] Ondanks deze sterke stijging blijft de *incidentie* laag: in het laatste decennium waren er 0,40 gevonniste doodslagen per 100.000 inwoners. Bovendien zijn, vergeleken met de basisperiode 1900-1910, de recente cijfers nog vrij gunstig. Met nu gemiddeld een gevonniste doodslag per 251.203 inwoners vormt dit een *daling met 48 %* tegenover het begin van deze eeuw (zie figuur 1).

De *index*trendlijn vertoont globaal gezien een wisselend, maar *dalend verloop*. Relatief gunstige cijfers vinden we voor de periode omstreeks het begin van de Tweede Wereldoorlog en in de tweede helft van de jaren vijftig.

5.3. De evolutie van de statistiek over vruchtafdrijving

Kan men omtrent doodslag nog argumenten noemen ter ondersteuning van de veronderstelling dat het *dark number* daar naar verhouding beperkt zal zijn [20], dan dient toch te worden onderstreept dat de statistiek omtrent vruchtafdrijving geenszins een maat voor de reële omvang van deze misdrijfvorm is.[21] Zoals bij veel 'slachtofferloze' criminaliteit is er zeker een hoog dark number. Dit wordt versterkt doordat sommige parketten in ruime mate besloten hebben tot niet-vervolging. Enerzijds kan dit op het optreden van de politie een remmend effect gehad hebben, anderzijds kwamen/komen toch geverbaliseerde abortussen niet voor de rechter en bijgevolg evenmin in de statistiek terecht.

In welke mate het gebruik van anti-conceptiva en anderszins veranderde gedragspatronen de abortusincidentie beïnvloed hebben is niet geweten.

Ook hier echter blijft het de vraag of (tenminste) de statistiek een stijging van deze geweldsvormen suggereert. Dat zulke stijging er zou zijn wordt in sommige kringen toch nog verondersteld.

Het statistisch beeld is als volgt.

Vergeleken met 1955-1964 stellen we voor de periode 1970-1979 een *daling met 83 %* vast. In het laatste decennium waren er 0,29 gevonniste vruchtafdrijvingen per 100.000 inwoners (1 per 342.870) (zie figuur 2).

Met de basisperiode 1900-1916 vergeleken is er een *daling met 67 %*. Beide dalingen kunnen ten dele met de hoger vermelde wijzigingen in het parketbeleid te maken hebben. Deze voltrokken zich vooral tijdens het laatste decennium.

Een studie van de *index*ontwikkeling laat *sterke wisselingen* zien. Zo lag in 1952 (de piekperiode) het aantal gevonniste abortussen zeven maal hoger dan het gemiddelde voor de basisindex (periode 1900-1920).

Samengevat: tot de Eerste Wereldoorlog zat men, vergeleken met het prille begin van deze eeuw, op een wat hoger peil. In het interbellum zakte het aantal

---

19. Inclusief moord (opzettelijke doding met voorbedachtheid).
20. Hoewel: niet alle doodslagen worden ontdekt (er 'verdwijnen' nogal wat personen), een aantal wel ontdekte gevallen worden wegens gebrek aan bewijs of gekende dader geseponeerd, daders worden door een onderzoeksgerecht geïnterneerd, en er zijn ook andere problemen (zie de technische bijlage).
21. Tenzij men zou stellen dat misdrijven slechts bestaan voorzover een rechter de abortieve handeling als misdrijf gekwalificeerd heeft (cfr. DITTON, J., *Contrology. Beyond The New Criminology*, London, MacMillan, 1979, 124).

Figuur 1. Gevonniste doodslagen

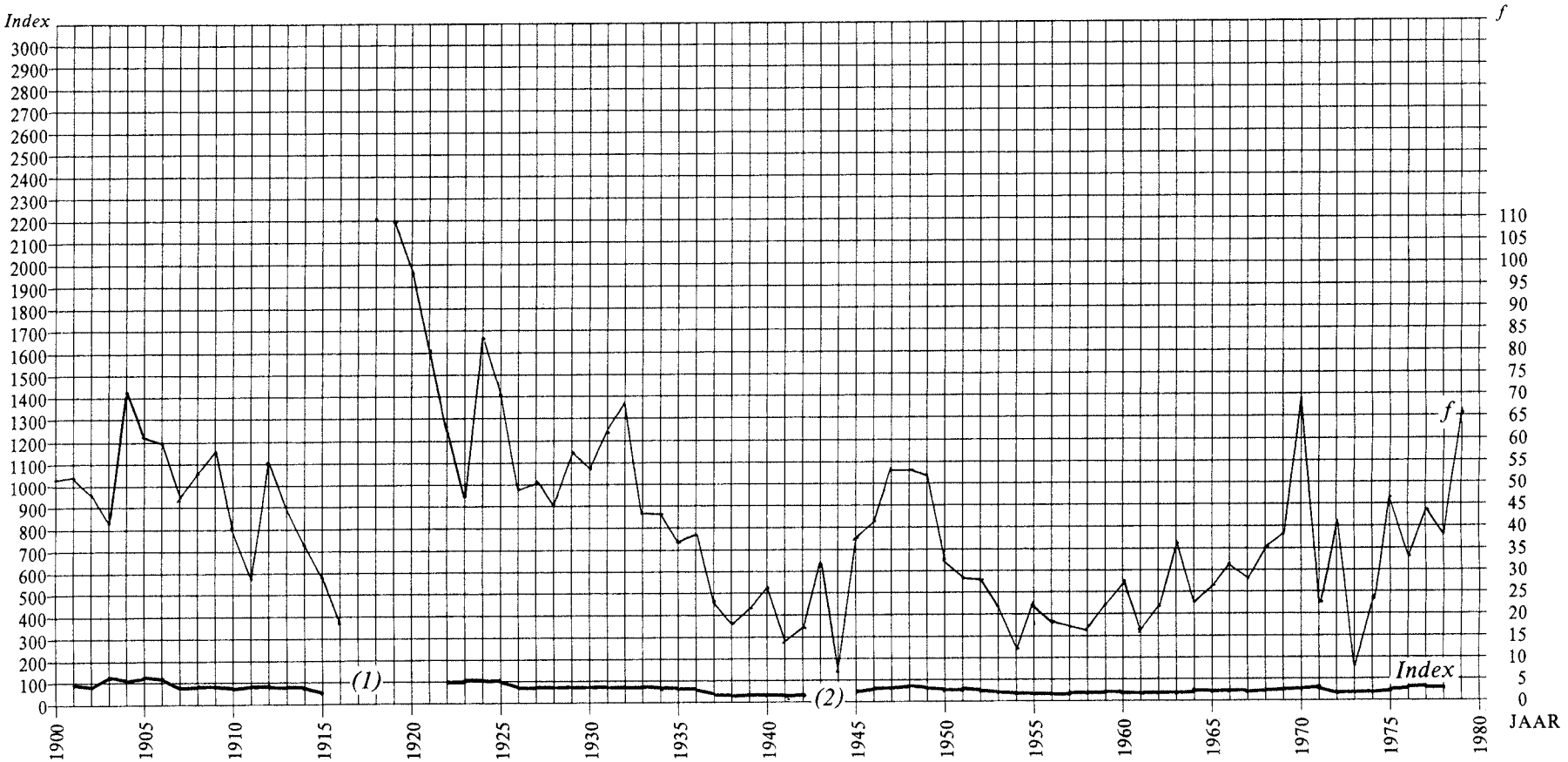

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.
(1) 1917-1918: geen cijfers.
(2) 1921-1943: statistiek van de individuele veroordelingen. Indexbasis: gemiddelde jaren 1921 tot en met 1923.
Bronnen: Brussel, N.I.S., *Criminele statistiek*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

Figuur 2. Gevonniste vruchtafdrijvingen

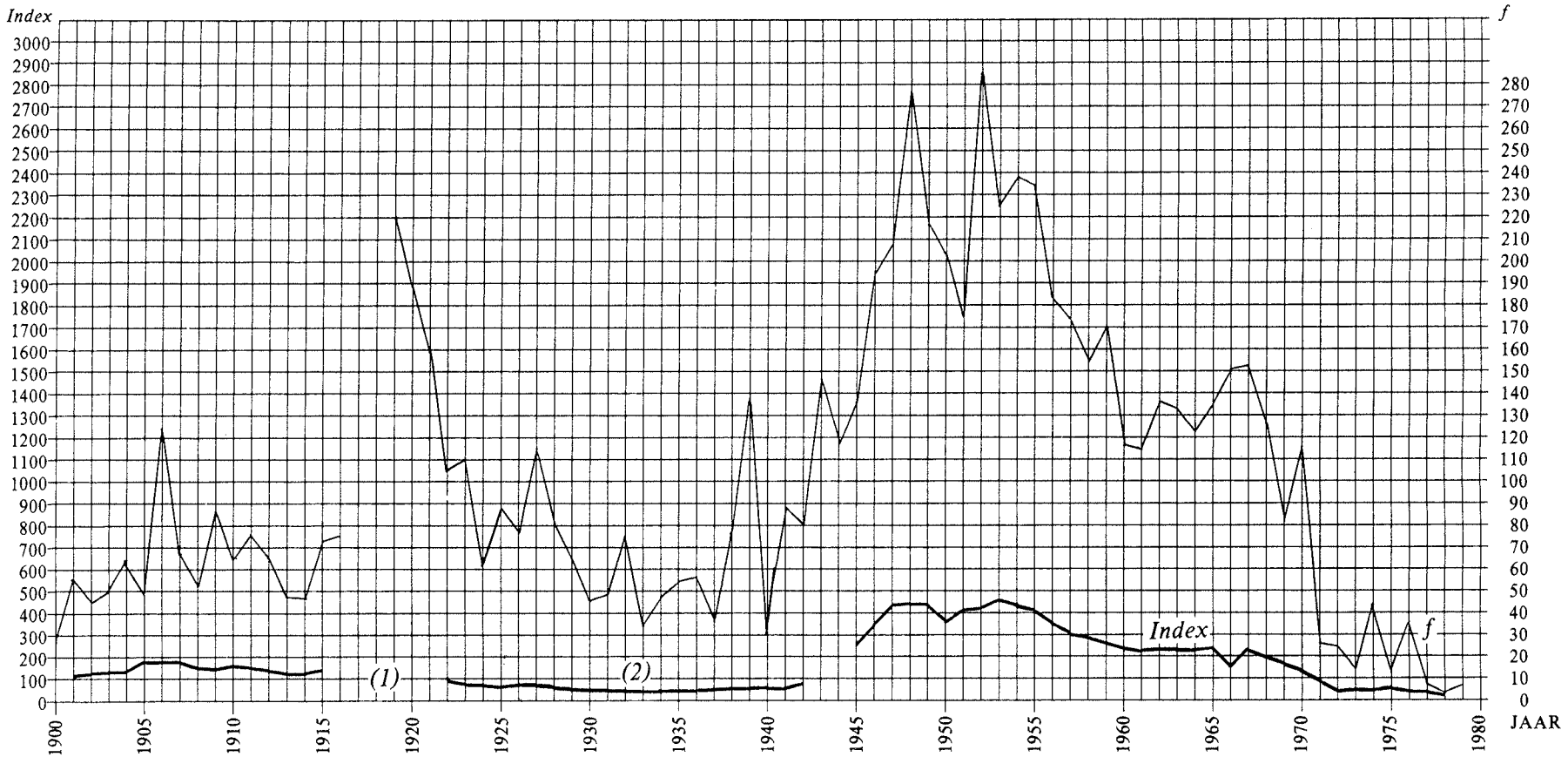

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.
(1) 1917-1918: geen cijfers.
(2) 1921-1943: statistiek van de individuele veroordelingen. Indexbasis: gemiddelde jaren 1921 tot en met 1923.
Bronnen: Brussel, N.I.S., *Criminele statistiek*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

individuele veroordelingen tot een laag peil. Na de Tweede Wereldoorlog is er een nieuwe stijging van het aantal gevonniste misdrijven. Half de jaren vijftig, en vooral vanaf het begin van de jaren zeventig, is er een uitgesproken daling. *Vergeleken met het begin van deze eeuw, en meer nog met de naoorlogse periode bevindt de statistiek zich nu op een bijzonder laag peil.* Er is geen aanzet van een nieuwe stijging.

5.4. De evolutie van de statistiek over vrijwillige lichamelijke slagen

Binnen de korte termijn-analyse (1970-1979 vergeleken met 1955-1964) vinden we een *daling met 38 %.* Toch gaat het in deze categorie om *hoge incidenties.* In het laatste decennium waren er 51,12 gevonniste gevallen per 100.000 inwoners, of: 1 per 1.956 (zie figuur 3).

De *daling* is meer uitgesproken wanneer we 1970-1979 met de basisperiode 1900-1916 vergelijken. Dan bedraagt zij 88 %. Het hoeft dan ook geen betoog dat dit delict, gemeten aan de hand van de gevonniste criminaliteit, bij het begin van deze eeuw zeer frequent voorkwam. Zo was er in het eerste decennium *één veroordeeld geval van vrijwillige lichamelijke slagen per 231 inwoners*!

De *index*trendlijn brengt deze daling uiteraard tot uiting; er zijn geen sterke schommelingen, zodat ze vrij gestadig verloopt.

Samengevat: het aantal veroordelingen voor dit misdrijf blijft hoog. Vergeleken met de beginperiode echter is er een bijzonder sterke daling. *Mocht* de gerechtelijke statistiek een reële evolutie van deze delictsoort representeren dan leeft de modale Belg thans, in verhouding tot vroeger en slechts met betrekking tot dit misdrijf bekeken, in *bijzonder geweldloze tijden.* Op dit meetniveau en voor dit delict vindt de veronderstelde toename van geweld *geen* bevestiging.

5.5. De evolutie van de statistiek over aanranding der eerbaarheid en verkrachting

In de statistiek van de misdrijven zijn de cijfers over de gevonniste aanrandingen der eerbaarheid en verkrachtingen helaas samengevoegd. Bovendien is bij aanranding niet aangeduid of er al dan niet geweld gebruikt werd. Toch een beeld.

De cijfers over 1970-1979 tegenover deze omtrent 1955-1964 liggen 38 % lager. In het laatste decennium waren er 6,96 gevonniste gevallen per 100.000 inwoners, of: 1 per 14.375[22] (zie figuur 4).

De *daling* is ook aanwezig wanneer we met de basisperiode vergelijken (– 30 %).

Het verloop van de *index*trendlijn is eerder cyclisch, met vrij brede intervallen. De daling sinds het begin van de jaren zestig is meer recent in een eerder vlak verloop uitgemond. De indexuitersten voor dit misdrijf bedragen 42, respectievelijk 128. Vergeleken met deze voor sommige andere delicten is dit een eerder geringe marge.

---

22. Deze studie is geen slachtofferrisico-onderzoek. Daarom wordt voor de *globale* bevolkingsevolutie, zonder onderscheid naar geslacht en leeftijd, gecorrigeerd.

Figuur 3. Gevonniste vrijwillige slagen

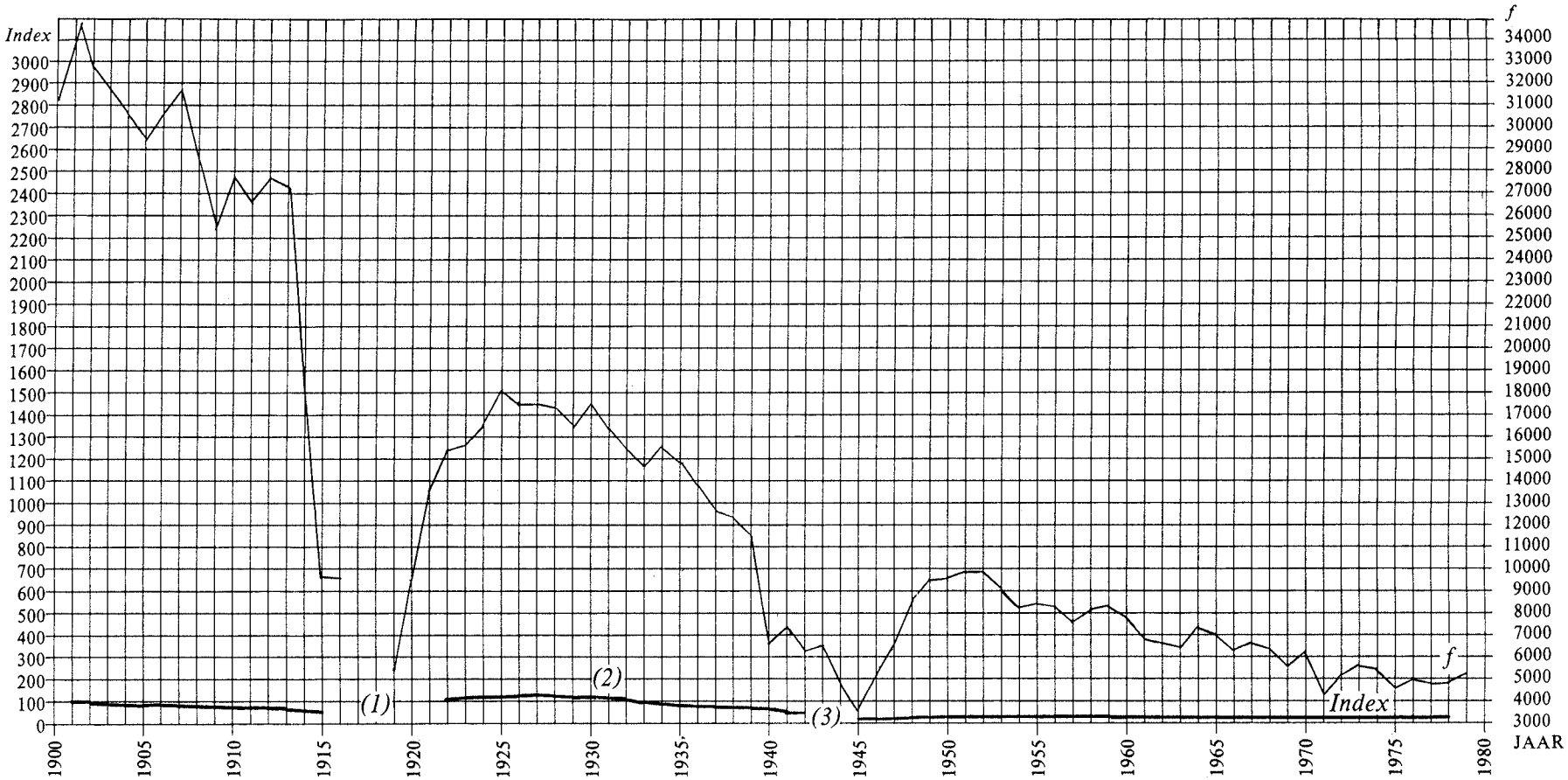

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.

(1) 1917-1918: geen cijfers.

(2) 1921-1943: statistiek van de individuele veroordelingen. Indexbasis: gemiddelde jaren 1921 tot en met 1923.

(3) Index 100 heeft betrekking op de jaren 1944 tot en met 1946.

Bronnen: Brussel, N.I.S., *Criminele statistiek*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

Figuur 4. Gevonniste aanrandingen der eerbaarheid en verkrachtingen

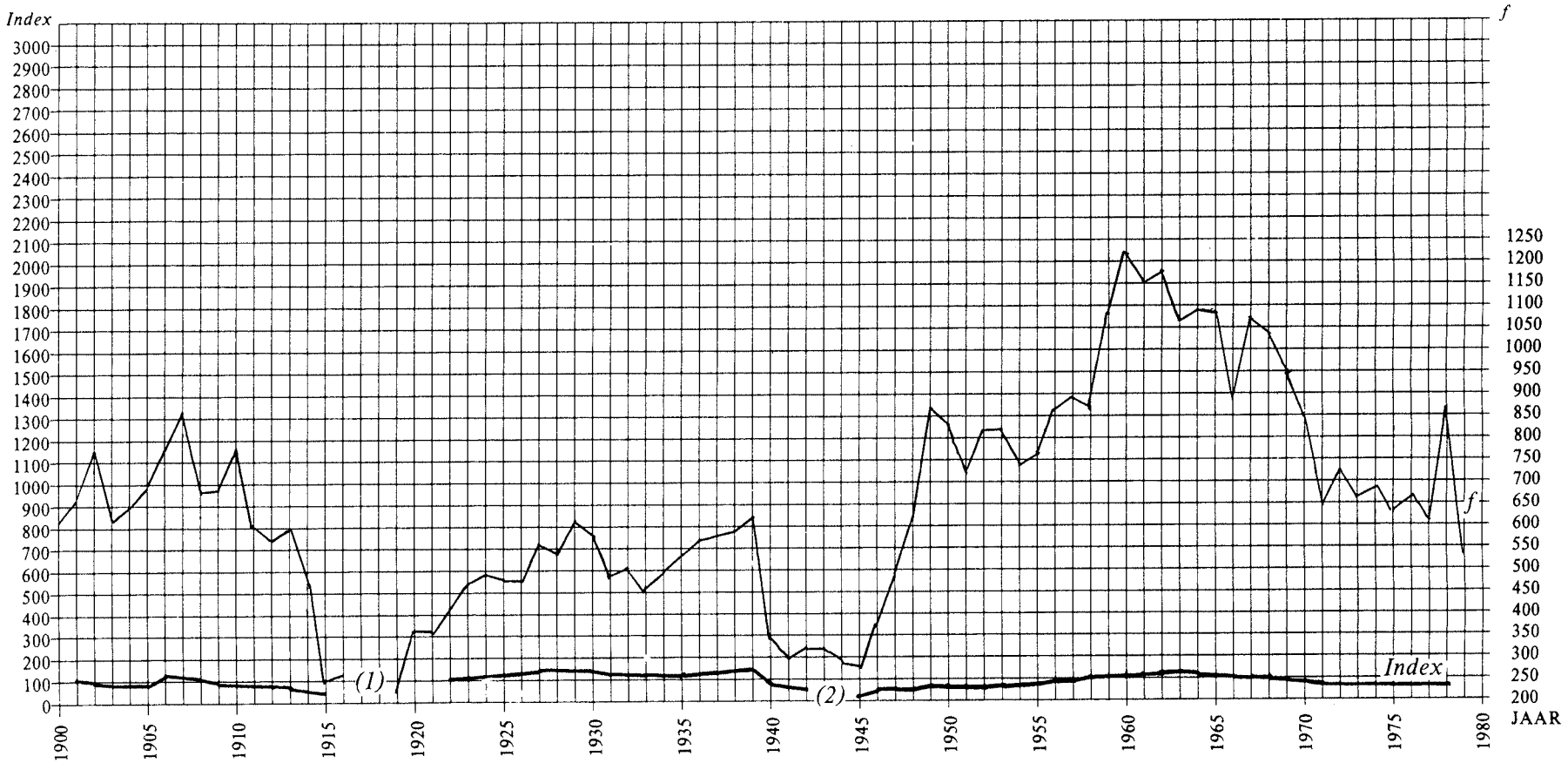

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.
(1) 1917-1918: geen cijfers.
(2) 1921-1943: statistiek van de individuele veroordelingen. Indexbasis: gemiddelde jaren 1921 tot en met 1923.
Bronnen: Brussel, N.I.S., *Criminele statistiek*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

6. Evolutie van het aantal wegens het plegen van een geweldmisdrijf schuldig verklaarde personen

6.1. Inleiding

Zoals in de vorige publikatie toegelicht, zijn er een aantal redenen om het beeld aan te vullen met informatie over de aantallen wegens het plegen van een geweldmisdrijf *schuldig verklaarde personen.* Voor verwijzingen naar de betreffende bron èn voor een bespreking van haar voor- en nadelen raadplege men de basispublikatie.

In volgende overzichten vormen 'schuldig verklaarden' de teleenheid. Het betreft personen die hetzij daadwerkelijk veroordeeld werden wegens het plegen van een geweldmisdrijf, hetzij daarvoor een opschorting van de uitspraak der veroordeling kregen.

Het betreft hier zowel door een gewone, als door een militaire rechtbank schuldig verklaarden.

Zoals uit de figuren blijkt, ontbraken er nogal wat cijfers over de activiteit van de militaire rechtbanken. Uit een analyse van de wel voorhanden zijnde gegevens blijkt dat meer recent de verhouding tussen beide groepen schuldig verklaarden zowat 10 tegenover 1 was. Gezien deze ratio's vroeger sterk bleken te wisselen kon er helaas geen zinvolle extrapolatie gebeuren. Een beperking tot alleen de gewone rechtbanken leek mij niet wenselijk. Ik baseer mij daarom op die jaren waarvoor volledige informatie beschikbaar is.

6.2. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens verkrachting schuldig verklaarden

In tegenstelling met de statistiek van de misdrijven vinden we thans verkrachting wel afzonderlijk vermeld.

Vergeleken met 1955-1964 vormen de cijfers over 1971-1980 een *daling met 21 %* (zie figuur 5).

Op langere termijn bekeken is de ontwikkeling *minder gunstig.* Immers: vergeleken met de basisperiode 1907-1913 is er voor het recente decennium een *toename met 60 %.* Er is over 1971-1980 1,40 schuldig verklaarde per 100.000 inwoners, of: één per 71.518.[23]

De *index*trendlijn bevindt zich in aanvang op een wat lager peil. Pas omstreeks 1950 kent zij een duidelijke stijging met zeer hoge ratio's omstreeks 1957-1960. Deze werden nadien niet meer geëvenaard. Na 1960 vormen de cijfers een relatief beperkte daling, evenwel nooit tot op het peil van de vooroorlogse periode.

---

23. Vrouwen èn mannen. Vanuit het standpunt van victimisatierisico bekeken corrigeerden we beter voor de vrouwelijke bevolking, vanuit het standpunt van prevalentie van daders beter voor de mannelijke. Daarbij zou evenwel supplementair moeten gecorrigeerd worden voor verkrachting (in een niet-juridische betekenis van het woord) tussen seksegenoten, en zou een correctie (welke?) voor leeftijd wenselijk zijn. Blijft bovendien het punt dat het om schuldig verklaarden gaat; de relatie met het aantal (gevonniste) *feiten* is hoe dan ook weinig duidelijk.

Hoger onderstreepte ik de geringe waarde van de officiële statistiek als maat voor de *reële* omvang en ontwikkeling van gebeurtenissen zoals verkrachting. Er is de laatste jaren meer kans op wat hogere aangifte- en registratiepercentages (invloed van, o.m.: vrouwenbeweging, vluchthuiswerking). Over de reële ontwikkeling van het verschijnsel 'verkrachting' blijven we in het ongewisse. Volledigheidshalve herhaal ik dat dit binnen onze opzet geen bezwaar vormt.

6.3. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens aanranding der eerbaarheid met geweld of bedreiging schuldig verklaarden

Anders dan in de statistiek der misdrijven kunnen hier gegevens over aanranding der eerbaarheid *met geweld* (of bedreiging met geweld) wel afzonderlijk bekeken worden.

Vergeleken met 1955-1964 vormen de cijfers over 1971-1980 een *daling* met 10 % (zie figuur 6).

Op lange termijn bekeken zitten wij nu op hetzelfde peil als bij het begin van deze eeuw. In de periode 1971-1980 zijn er voor dit feit gemiddeld 3,0 schuldig verklaarden per 100.000 inwoners, of: één per 32.506.

De *index*trendlijn vertoont een wat wisselende maar tot in het begin van de jaren vijftig vrij gunstige evolutie. Daarop volgt tot bijna het einde van de jaren zestig een stijging. De daarop aansluitende periode zitten we terug op het peil van de basisjaren.

6.4. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens onvrijwillige doding schuldig verklaarden

Er is over 1971-1980 een *daling met 10 %* ten aanzien van 1955-1964. Toch hebben we voor het laatste decennium een *groot aantal schuldig verklaarden*: bijna 6 per 100.000 inwoners, of één per 18.192. Het feit in acht genomen dat éénzelfde persoon voor de dood van verscheidene anderen schuldig kan verklaard zijn, en ook rekening houdend met het gegeven dat sommige daders zelf bij hun delictueuze daad het leven lieten en niet terecht konden staan, zou een – niet bestaande – *misdrijf*statistiek omtrent dit delict gemakkelijk minstens het vijftien- tot twintigvoudige van de cijfers omtrent doodslag kunnen bedragen (zie figuur 7).

Vergeleken met de *basis*periode vormen de cijfers over 1971-1980 een *toename met 399 %*. Het betreft bijgevolg niet alleen in absolute cijfers en omwille van de ernst van de gevolgen, maar ook gezien de evolutie een *ernstig verschijnsel*.

De *index*trendlijn illustreert deze ontwikkeling. Afgezien van enkele 'baisses' kent zij een monotoon, sterk stijgend verloop. Pas vanaf 1968 komt er een duidelijke kentering. In de volgende paragraaf vindt men elementen ter verklaring hiervan.

Figuur 5. Wegens verkrachting schuldig verklaarden

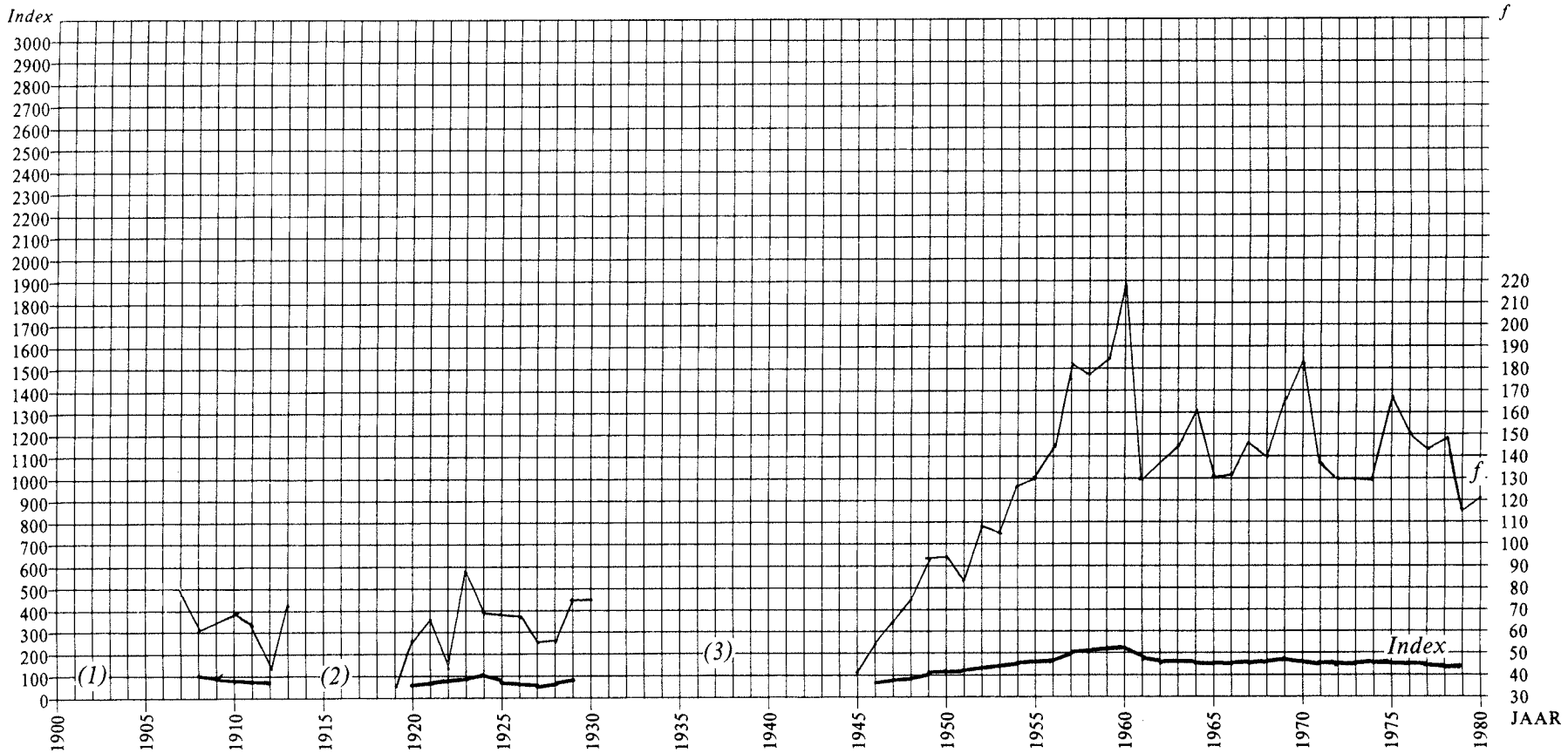

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.

(1) 1900-1906: militaire vonnisgerechten: geen onderscheid tussen aanranding der eerbaarheid en verkrachting.

(2) 1914-1918: geen statistieken.

(3) 1931-1939: geen gedetailleerde informatie over de militaire rechtbanken.
1940-1944: geen activiteit militaire rechtbanken.

Bronnen: Brussel, N.I.S., *Statistisch verslag van de bedrijvigheid van hoven en rechtbanken* (Hoven van Assisen), verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistiek van de veroordelingen uitgesproken door de correctionele rechtbanken*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Krijgsraden en krijgshof*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

Figuur 6. Wegens aanranding der eerbaarheid met geweld of bedreiging schuldig verklaarden

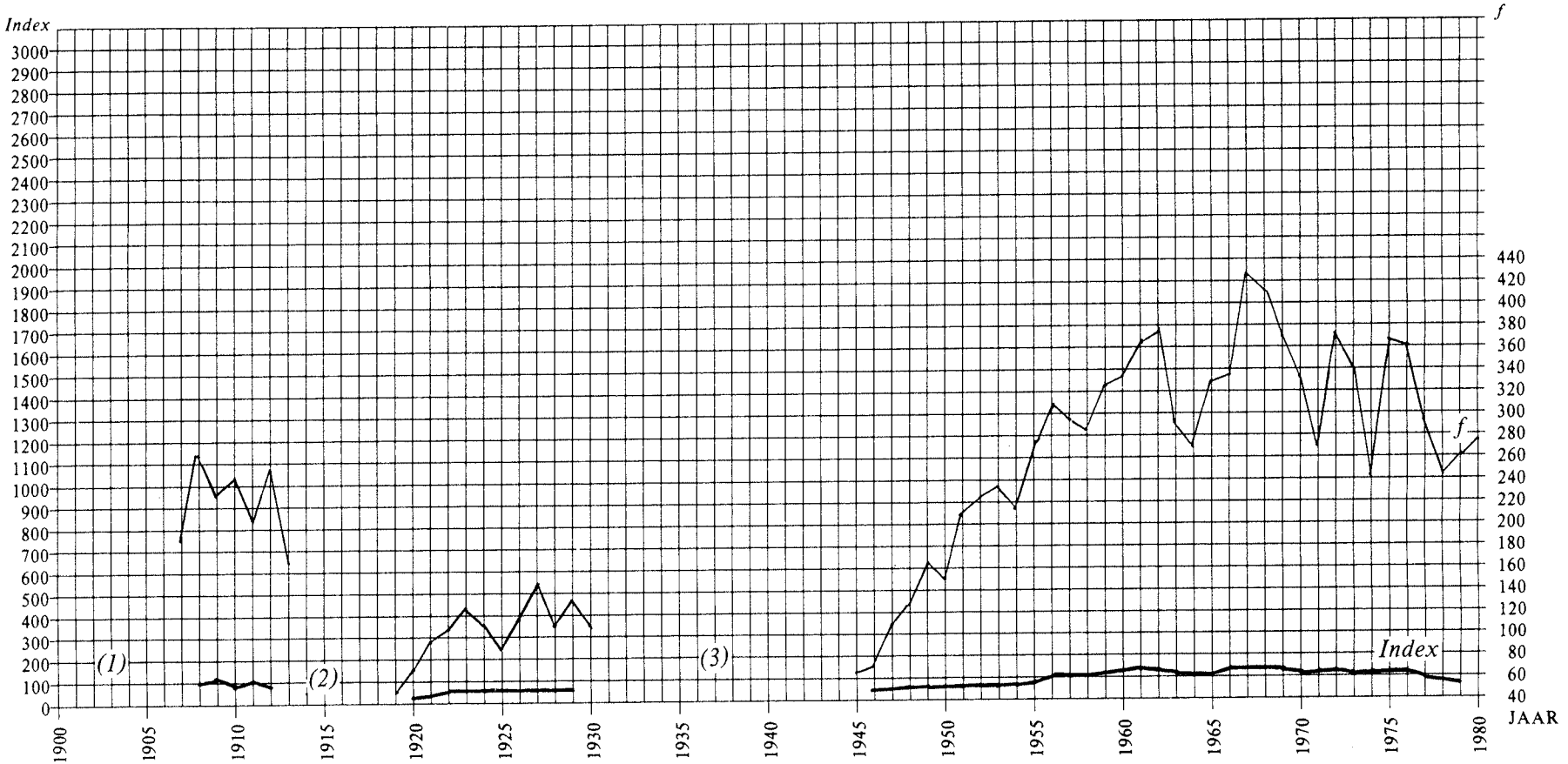

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.

(1) 1900-1906: militaire vonnisgerechten: geen onderscheid tussen aanranding der eerbaarheid en verkrachting.

(2) 1914-1918: geen statistieken.

(3) 1931-1939: geen gedetailleerde informatie over de militaire rechtbanken.
1940-1944: geen activiteit militaire rechtbanken.

Bronnen: Brussel, N.I.S., *Statistisch verslag van de bedrijvigheid van hoven en rechtbanken* (Hoven van Assisen), verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistiek van de veroordelingen uitgesproken door de correctionele rechtbanken*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Krijgsraden en krijgshof*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

Figuur 7. Wegens onvrijwillige doding schuldig verklaarden

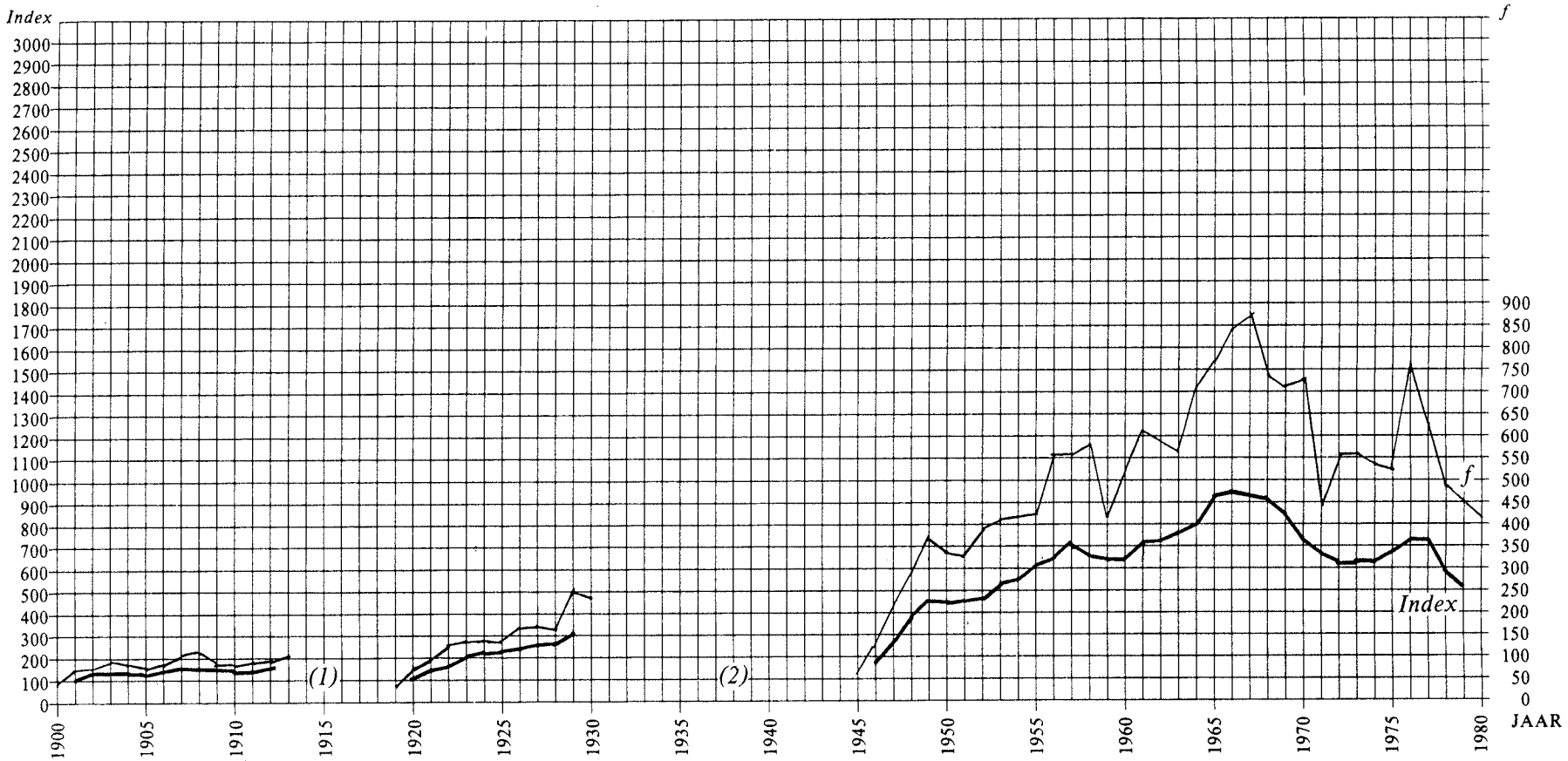

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.

(1) 1914-1918: geen statistieken.

(2) 1931-1939: geen gedetailleerde informatie over de militaire rechtbanken.
1940-1944: geen activiteit militaire rechtbanken.

Bronnen: Brussel, N.I.S., *Statistisch verslag van de bedrijvigheid van hoven en rechtbanken* (Hoven van Assisen), verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistiek van de veroordelingen uitgesproken door de correctionele rechtbanken*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Krijgsraden en krijgshof*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

6.5. Evolutie van de statistiek over het aantal wegens het onvrijwillig toebrengen van lichamelijke letsels schuldig verklaarden

Het laatste decennium is er een *daling met 12 %* ten aanzien van de cijfers over 1955-1964. Toch is het aantal wegens onvrijwillige letsels schuldig verklaarden ook nu nog bijzonder groot. Voor dit misdrijf staan jaarlijks zo'n 101,13 personen per 100.000 inwoners terecht, of: *één per 989*!

Voorzover de vergelijking toegelaten is: de *misdrijf*ratio voor *vrijwillige* verwondingen bedraagt zowat de helft van de hier besproken cijfers (zie figuur 8)

Dat het hier om een *totale ommekeer* gaat, blijkt uit een vergelijking van 1971-1980 met 1900-1909. Over deze tijdsspanne is er een *toename met 1721 %*. De verhouding ten aanzien van vrijwillige slagen is daardoor fundamenteel veranderd. In de basisperiode immers waren er voor vrijwillige slagen nog achtenzeventig maal méér veroordeelde feiten dan wegens niet-intentionele verwonding schuldig verklaarden!

Enkele uitzonderingen daargelaten is er een *vrij constante stijging* tot omstreeks 1965. Pas daarna is er een duidelijke daling. Naar later zal blijken zit deze *ommekeer in de verkeerssector.* Veiligheidsmaatregelen zoals een verplichte autoschouwing, de invoering van veiligheidsgordels, de invoering van algemene snelheidsmaxima, de constructie van veiliger voertuigen, de verbetering van de verkeersinfrastructuur en de invloed van de petroleumcrisis hebben daarbij zonder twijfel een gunstige invloed gehad.

Hierbij dient aangestipt dat recent een duidelijke toename van het aantal verkeersongevallen gesignaleerd wordt. Ik vrees dat deze de aanzet van een stijgende trend vormt.

7. Evolutie van gewelddadig overlijden volgens de statistiek van de doodsoorzaken

7.1. Inleiding

Als volgende — en laatste — bron gebruik ik de 'statistiek van de doodsoorzaken'. Deze staat *geheel los van enige politionele of gerechtelijke activiteit*, maar wordt opgesteld op grond van een verklaring van de geneesheer die het overlijden heeft vastgesteld. We bekijken achtereenvolgens de cijfers voor doodslag (inclusief moord), zelfmoord (geen strafbaar feit) en ongevallen (waarbij derden vaak wel onvrijwillige doding of verwonding door gebrek aan voorzorg ten laste kan gelegd worden).

Voorafgaand vermeld ik dat de gewelddadige overlijdens over de periode 1971-1980 zowat *7 % van alle sterftegevallen* uitmaakten. Ongevallen zijn voor haast 77 % van de gewelddadige overlijdens verantwoordelijk: *verkeers*ongevallen vormen daarvan een kleine, *andere* ongevallen de ruime helft. *Zelfmoord* omvat 22 % van de gewelddadige doodsoorzaken, *doodslag* (met inbegrip van moord) 1 %.

7.2. Evolutie van de statistiek over het aantal overlijdens ten gevolge van doodslag

Over 1971-1980 is er een *stijging met 73 %* ten aanzien van 1955-1964. In het meest recente decennium stierven er per 100.000 inwoners 1,09 ten gevolge van doodslag, of 1 per 89.989 (zie figuur 9).

Figuur 8. Wegens onvrijwillig toebrengen van lichamelijke letsels schuldig verklaarden

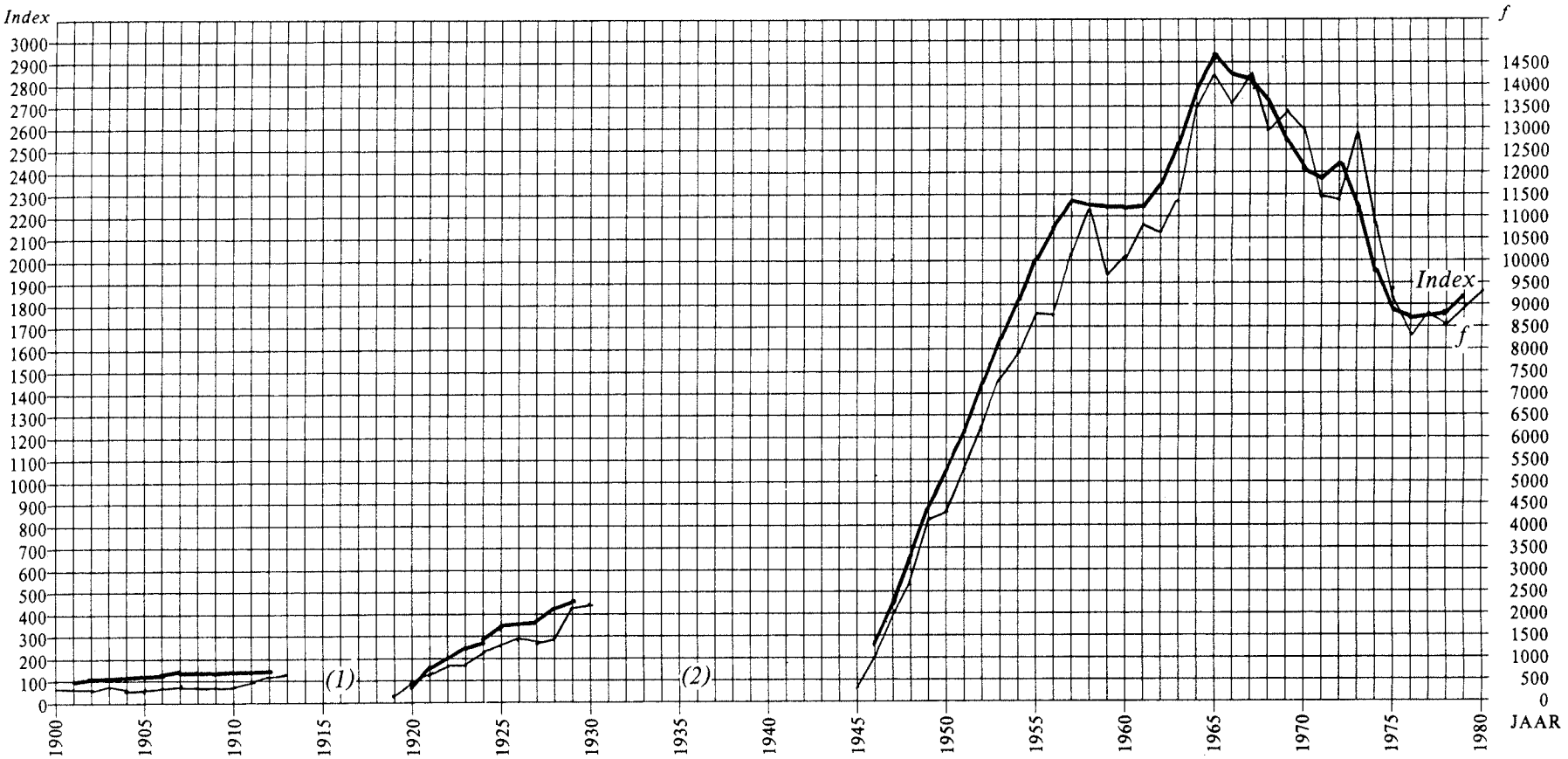

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100. Telkens na omrekening per 100.000 inwoners.

(1) 1914-1918: geen statistieken.

(2) 1931-1939: geen gedetailleerde informatie over de militaire rechtbanken.
1940-1944: geen activiteit militaire rechtbanken.

Bronnen: Brussel, N.I.S., *Statistisch verslag van de bedrijvigheid van hoven en rechtbanken* (Hoven van Assisen), verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistiek van de veroordelingen uitgesproken door de correctionele rechtbanken*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Krijgsraden en krijgshof*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

Figuur 9. Sterfte ten gevolge van moord, doodslag

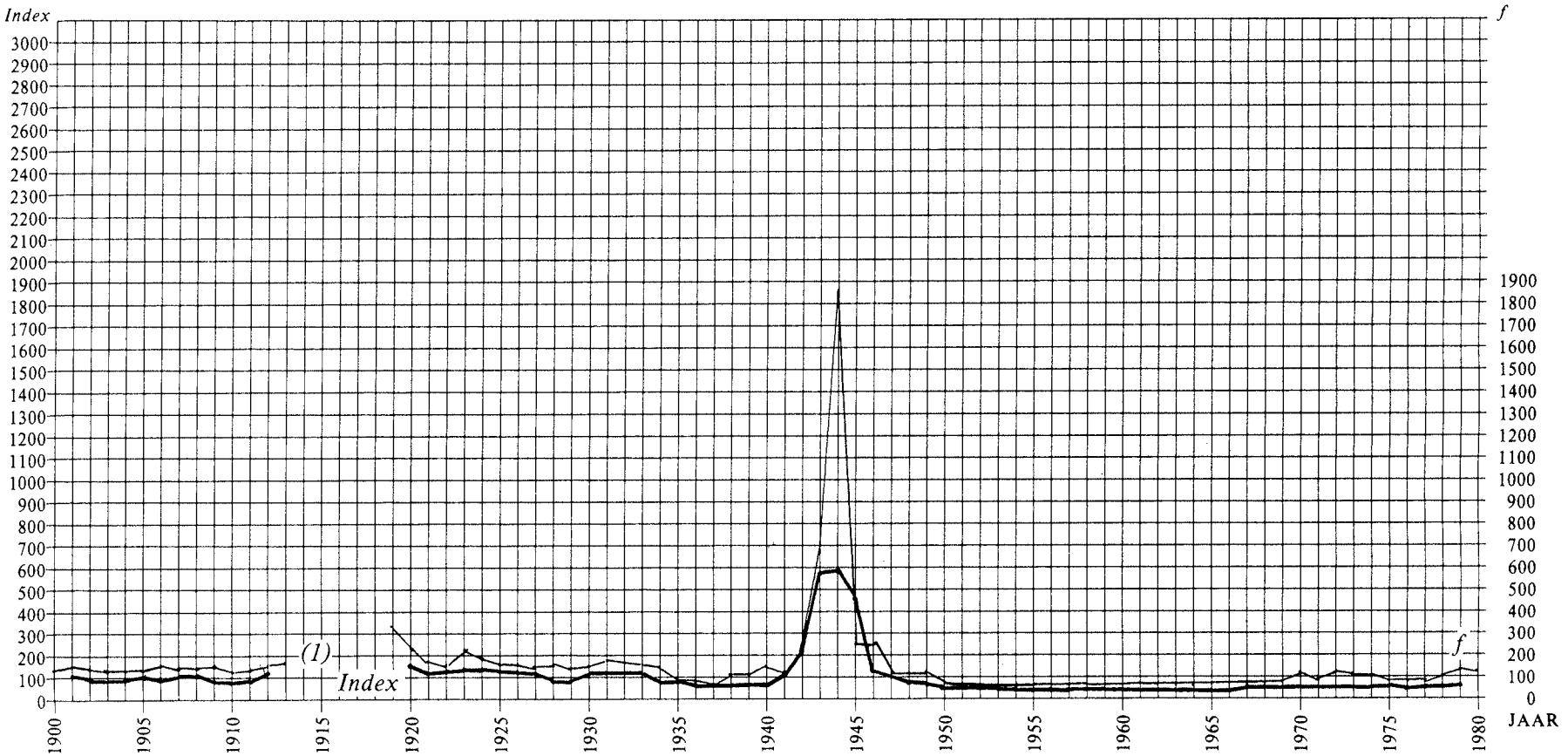

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100.
(1) 1914-1918: geen gedetailleerde statistieken.
Bronnen: Brussel, N.I.S., *Statistiek van de doodsoorzaken*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

Anders is het wanneer we de jaren 1971-1980 met de basisperiode 1900-1909 vergelijken. Ten opzichte daarvan is er een *daling met 41 %.*

De *index*trendlijn geeft, afgezien van een eerste piek in het begin van de jaren twintig een naar verhouding *vlak verloop* aan. Rond 1936 is er een dal, met in 1944-1945 (einde Wereldoorlog II, met allerlei 'afrekeningen'?) een wel bijzonder grote uitschieter. De jaren vijftig en de eerste helft van de jaren zestig zitten we opnieuw op een bijzonder laag niveau. *Nadien* komt er een gestadige *toename* tot het begin van de jaren zeventig. Sindsdien zitten we op een *wisselend, tot opnieuw stijgend peil.*

7.3. Evolutie van de statistiek over sterftes ten gevolge van zelfmoord

Na Wereldoorlog II kenden we een *toename met 25 %.* Over het laatste decennium waren er 17,75 zelfmoorden per 100.000 inwoners, of één per 5.632. Dat is bijna zestien maal het aantal overlijdens ten gevolge van doodslag (zie figuur 10).

Met 1900-1909 vergeleken is de *toename (+ 44 %)* nog sterker. Toen hadden we 'maar' één zelfmoord per 8.093 inwoners, of: ruim zes maal zoveel als sterftes door doodslag.

De *index*trendlijn kent tot 1923 een wat schommelend, maar globaal gezien vrij vlak verloop. Nadien is er een stijging die vanaf 1934 terug omgebogen wordt, om rond 1943 tot onder de indexbasis te dalen. Na een eerste verhoging zet zich omstreeks 1964 een gestadige stijging in. Deze kent *na 1974 een sterke versnelling.*

7.4. Evolutie van de statistiek over sterftes ten gevolge van ongeval

Van de overlijdens door een externe, gewelddadige oorzaak, kent geen zulke snelle ontwikkeling als deze door ongeval.

Dit blijkt niet zozeer uit een vergelijking van 1971-1980 met 1955-1964. Daar is er slechts een *stijging met 16 %.* Niet fenomenaal, tenzij we de *incidentie in absolute cijfers* van dood door ongeval in rekening brengen, zijnde: 63,04 doden per 100.000 inwoners, of (jaarlijks!) één per 1.586, of nog: *57 maal zoveel als doodslag* (zie figuur 11).

Opvallend is de *stijging* ten opzichte van 1900-1909. Deze bedraagt 102 %[24]: een verdubbeling.

Een analyse van de *index*trendlijn toont dat deze, afgezien van een toename tijdens de oorlogsjaren, tot in het begin van de jaren vijftig een tamelijk horizontaal verloop kent. *Nadien* is er een vrij *forse klim tot in het begin van de jaren zeventig*, met *vervolgens* een *wat gunstiger ontwikkeling.* Deze blijkt thans stopgezet: er zijn immers aanwijzingen dat het aantal doden en ernstig gewonden bij verkeersongevallen opnieuw de hoogte ingaat.

Verklaringen voor de daling vermeldde ik hoger al. Uit een elders over 1955-1979 gepubliceerde tabel[25] blijkt dat de recente ontwikkeling van de trendlijnen

---

24. Zonder correctie voor de bevolkingsaangroei is de toename 179 %.
25. Zie noot 1, p. 274.

Figuur 10. Sterfte door zelfmoord

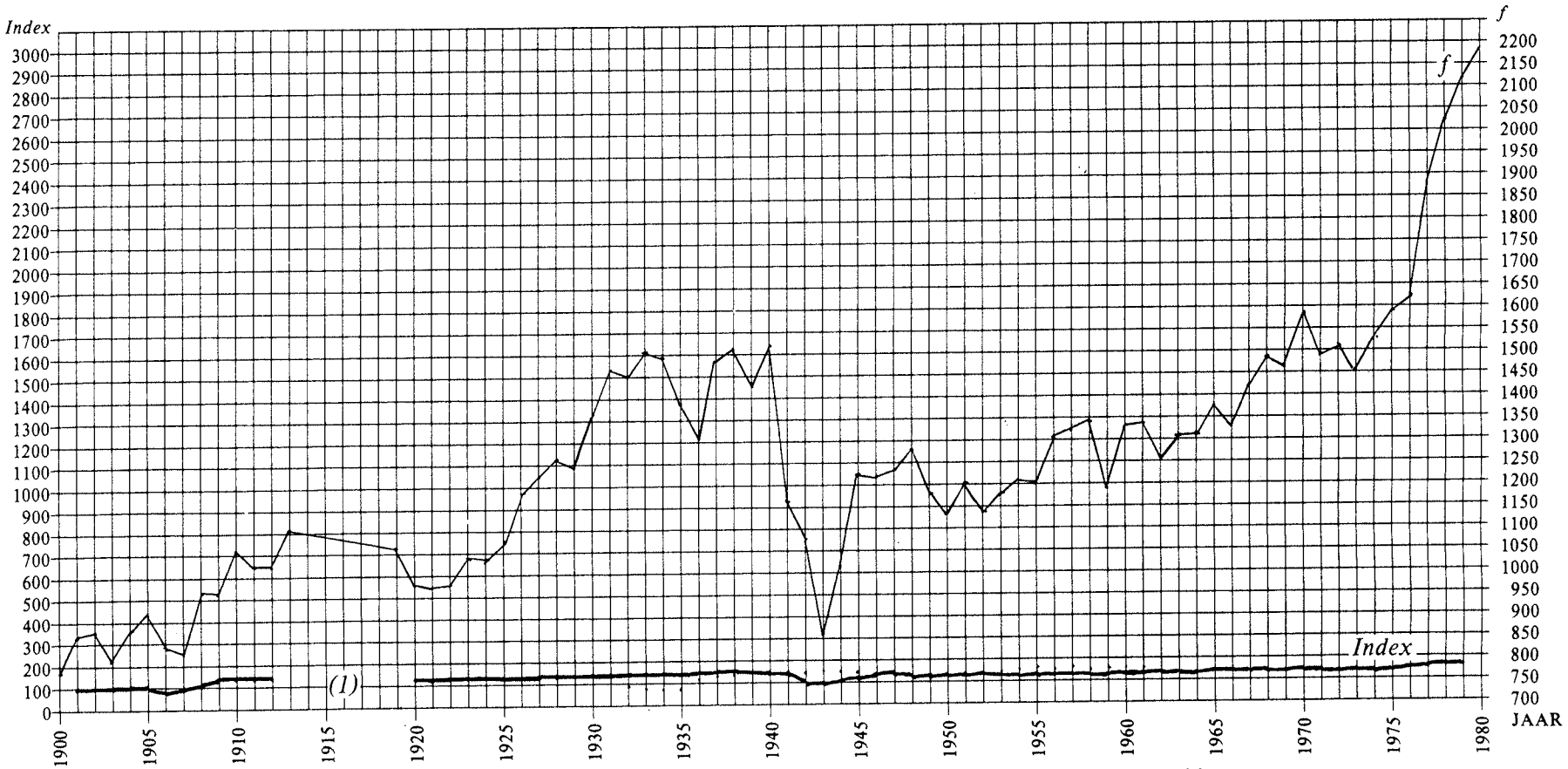

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100.
(1) 1914-1918: geen gedetailleerde statistieken.
Bronnen: Brussel, N.I.S., *Statistiek van de doodsoorzaken*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

Figuur 11. Sterfte door ongeval (1)

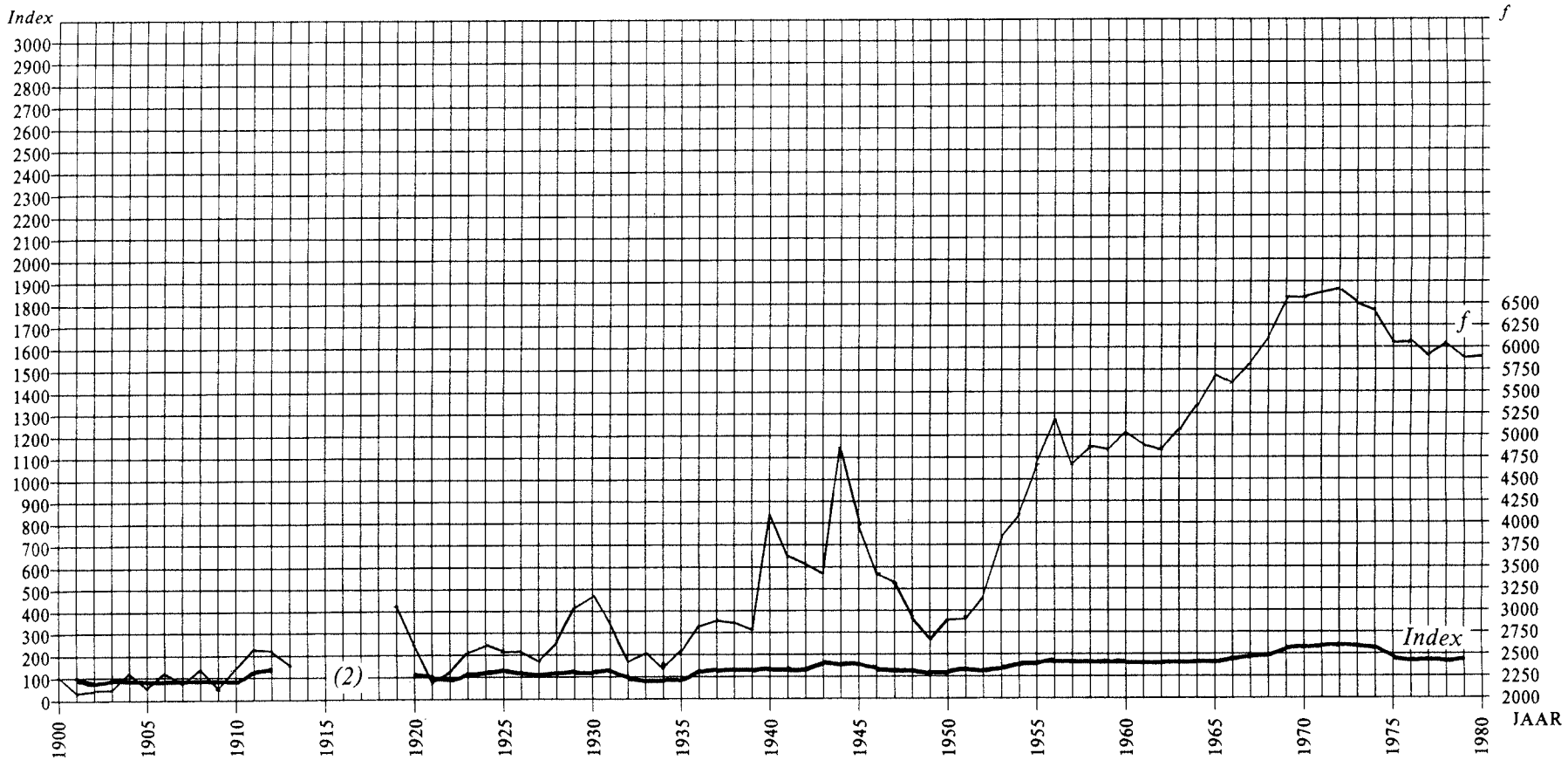

Index: driejaarlijkse voortschrijdende gemiddelden. Gemiddelde jaren 1900 tot en met 1902 = index 100.

(1) Tot 1952 bestond er een rubriek 'twijfelgevallen'. Naar uit de N.I.S.-publikaties blijkt zijn deze van dan af als ongeval beschouwd. Naar analogie hiermee deelden wij de twijfelgevallen vóór 1952 bij dezelfde categorie in.

(2) 1914-1918: geen gedetailleerde statistieken.

Bronnen: Brussel, N.I.S., *Statistiek van de doodsoorzaken*, verscheidene jaren.
Brussel, N.I.S., *Statistisch jaarboek*, verscheidene jaren.

in figuur 11 vooral door de ontwikkeling van de verkeersongevallen beheerst wordt. De andere ongevallen (arbeidsongevallen, ongevallen in de privé-sector) kenden veeleer een beperkte, maar tamelijk gestadige daling.

8. Samenvatting en discussie

In deze bijdrage gingen we na *of de gepubliceerde statistiek aanleiding kan geven* tot de vaak verwoorde stelling dat 'het' geweld de voorbije decennia sterk toegenomen zou zijn.

We vergeleken de cijfers over de jaren zeventig met deze omtrent het begin van deze eeuw. Ook maakten we een korte termijn-vergelijking. Het is immers mogelijk dat velen zich voor hun beeldvormig tot de naoorlogse periode beperken.

Het resultaat van deze vergelijking is in volgend overzicht samengevat[26] (zie overzicht trends).

Overzicht trends

	Per 100.000 inwoners			*Teleenheid*	
	Begin deze eeuw (1)	*1955-1964*	*Jaren zeventig (2)*		*Verhouding nu t.o.v. basisperiode*
STIJGEN					
Onvrijwillige lichamelijke letsels derden	5,6	114,5	101,1	Schuldig verklaarden	x 18,2
Onvrijwillige doding derden	1,1	6,1	5,5	Schuldig verklaarden	x 5,0
Dood door ongeval	31,2	54,1	63,0	Sterftes	x 2,1
Verkrachting	0,9	1,8	1,4	Schuldig verklaarden	x 1,6
Zelfmoord	12,4	14,2	17,8	Sterftes	x 1,4
Aanranding der eerbaarheid met geweld	3,0	3,4	3,1	Schuldig verklaarden	x 1,0
DALEN					
Verkrachting en aanranding der eerbaarheid	9,9	11,2	7,0	Veroordeelde misdrijven	: 1,4
Doodslag	1,9	0,6	1,1	Sterftes	: 1,7
Doodslag	0,8	0,2	0,4	Veroordeelde misdrijven	: 1,9
Vruchtafdrijving	0,9	1,7	0,3	Veroordeelde misdrijven	: 3,0
Aan derden vrijwillig toegebrachte slagen	437,3	83,0	51,1	Veroordeelde misdrijven	: 8,5

(1) In beginsel 1900-1909
(2) 1971-1980, behalve voor gevonniste misdrijven (1970-1979).

26. Voor een meer gedifferentieerde analyse gebruike men de verschillende figuren.

Bovenstaand overzicht illustreert het gebruik van zeer verschillende statistische teleenheden en, daarmee verbonden, statistische bronnen. Dit bemoeilijkt uiteraard de onderlinge vergelijking.

Toch kan men stellen dat de *onvrijwillige verwonding van derden* een zeer belangrijk gegeven is. Dit zowel omwille van de *hoge prevalentie* van schuldig verklaarde daders, als omwille van de *explosieve toename* over de voorbije tachtig jaren.

Wat het huidig *peil* betreft zijn kwantitatief ook belangrijk: *de dood door ongeval* (met inbegrip van de onvrijwillige doding van derden), *zelfmoord* èn het *vrijwillig toebrengen van slagen.* Voor laatstgenoemde geweldsvorm echter is de *daling* wel *bijzonder opmerkelijk.*

Verkrachting en aanranding der eerbaarheid staan nu, na een wat hoger peil tussenin, toch nog beneden het niveau van het begin van deze eeuw. Wanneer wij uitgaan van het aantal wegens *verkrachting* schuldig verklaarden, blijft het vroeger al gepubliceerde gunstig beeld op korte termijn wel behouden, maar is de langere termijn-evolutie minder goed. Deze voor *aanranding der eerbaarheid met geweld* vertoont een vrij vlak verloop.

Doodslag is via twee onderscheiden bronnen bekeken. De evoluties liggen sterk parallel: ondanks een recente stijging bevinden wij ons nog duidelijk beneden het niveau van het begin dezer eeuw. Het blijft overigens een fenomeen met een geringe incidentie. Dit is nog meer het geval voor *vruchtafdrijving.*

Uit het overzicht blijkt *hoe precies de statistiek over fenomenen waarover* in de media, bij discussies in het parlement en onder burgers *bij uitstek gesproken wordt*, te weten: moord, doodslag en opzettelijke slagen, op wat langere termijn *een dalende trend vertoont.*[27] *De sterke stijgingen met betrekking tot het niet-intentioneel geweld (verwonding, maar ook doding) daarentegen krijgen geenszins een evenredige weerklank.*

Bij deze commentaren toch enkele kanttekeningen.

Wat *doodslag* betreft is er, *op korte termijn* bekeken, *wel een stijging.* Hoewel de kadering in een breder perspectief belangrijk blijft[28] en de recente klim mogelijk door een daling zal gevolgd worden,[29] blijft deze *korte termijn-verandering onmiskenbaar. Zij kàn de onrust gevoed hebben, of ondersteund.*

Ik achtte een correctie voor de evolutie van de bevolking noodzakelijk; Dit sluit niet uit dat anderen, dezelfde statistieken gebruikend, zich op de absolute aantallen gebaseerd hebben. Daarbij kan volgend probleem rijzen. Indien de ruwe scores in een geringere mate dan de bevolkingsgroei *stegen*, dan rapporteerde ik een relatieve *daling.* Dit neemt de stijging in de ruwe scores (de absolute cijfers) niet weg. Wellicht kwam daardoor de waarnemer die zich tot de ruwe scores beperkte niet tot gelijkaardige conclusies als ik formuleerde. Om hierover uitsluitsel te hebben maakte ik de vergelijkingen in tijd ook zonder correctie voor de bevolkingscijfers. Met andere woorden: ik beperkte mij tot de oorspronkelij-

27. Er is een tegengestelde trend bij verkrachting, maar het is niet deze ontwikkeling waarnaar vaak verwezen wordt.
28. Voor cijfers over vorige eeuwen zie de publikaties van BERENTS, CHESNAIS, VAN HEMELRIJCK en WEISSER, aangehaald in de vorige publikatie (zie noot 1).
29. Op een cyclisch verloop werd ondermeer door BRUSTEN, DITTON en FOX gewezen. Voor de betreffende referenties zie de publikatie, vermeld in noot 1.

ke frequenties.[30] Bij deze werkwijze bleek dat de *richting* van de evoluties *nergens veranderde*: wel waren de stijgingen meer uitgesproken, en de dalingen beperkter.

In een analyse op korte termijn[31] bekeek ik ook andere delicten, waaronder *diefstal met braak, inklimming, geweld of bedreiging.* Voor de jaren 1955-1979 toont de statistiek over het aantal schuldig verklaarden een bijzonder *sterke stijging.* Het bleek evenwel niet mogelijk de variant met het gebruik van *lichamelijk* geweld (of de bedreiging ermee) van de overige varianten te scheiden. Over dezelfde periode vond ik een *dalende* statistiek omtrent het aantal gevonniste *vernielingen en beschadigingen.*

De politiestatistiek over het aantal *hold ups* daarentegen vertoont een *stijgende* trend, maar een *geringe incidentie.*

Hoewel een deel van het idee dat 'het' geweld stijgt hierop terug te voeren kàn zijn, staat in de verontrusting toch de *daadwerkelijke lichamelijke victimisering* centraal. Alleen de statistiek over het eerste van de hier genoemde drie misdrijven kan daar wellicht zinvol bij gerekend worden. In dat geval is er een dringende behoefte aan een afzonderlijke statistiek over diefstal met geweld, respectievelijk diefstal met bedreiging met geweld.

Tot zover de commentaar. Voor andere bemerkingen, evenals voor gedetailleerde cijfers over de evolutie sinds 1955 moge ik een laatste keer naar de vorige bijdrage verwijzen.[32]

Technische bijlage

De statistiek der misdrijven

In voorgaande bijdrage is al verwezen naar publikaties waarin de waarde van de criminele statistiek besproken wordt.

Volledigheidshalve stip ik hier aan dat eenzelfde misdrijf, door verscheidene personen gepleegd, in de statistiek der misdrijven *even vaak* geteld wordt als er veroordeelden zijn.

Voorts is ook de veroordeelde *poging* in deze statistiek opgenomen, helaas niet als afzonderlijke categorie. Het is bijgevolg niet mogelijk uit te maken of moord, doodslag, verkrachting en andere misdrijven al dan niet daadwerkelijk uitgevoerd werden.

In tegenstelling met de werkwijze die ik voor de statistiek van de schuldig verklaarden kon volgen, zijn de misdrijven, gevonnist door een *militair vonnisgerecht, niet* in de statistiek van de misdrijven opgenomen. Het is onmogelijk dit alsnog te doen.

Helaas betreft het een leeftijdscategorie die nogal bij criminaliteit betrokken is; haar uitsluiting kan een onderschatting van het aantal gevonniste misdrijven tot gevolg hebben.

Bovendien *varieert de dienstplicht* in tijd en wellicht ook inzake recruteringscriteria. Het is niet mogelijk het effect hiervan op de criminele statistiek behoorlijk in te schatten.

De evolutie van sterfte ten gevolge van een uitwendige oorzaak

Hiervoor werden *Statistische Jaarboeken* en de *Statistiek van de doodsoorzaken* gebruikt.

Van 1925 af zijn de Oostkantons meegeteld. Van 1940 af tot en met 1943 werden er 41 gemeenten aan de Belgische rechtsmacht onttrokken (op 31.12.1939 betrof het 88.090 inwoners). Pas vanaf 1948 is ook de in de vreemdelingenregisters voorkomende bevolking meegeteld.

De cijfers over 1940 zijn exclusief de arrondissementen Doornik en Waver.

---

30. Deze cijfers zijn op aanvraag verkrijgbaar.
31. Zie noot 1, pp. 238-239.
32. Zie noot 1, pp. 255-259, 272-279.

Opmerkelijk[33] is dat tot 1952 in de statistiek van de gewelddadige dood ook een rubriek 'twijfelgevallen' bestond. Uit een vergelijking van beide bronnen blijkt dat deze in de latere Statistische Jaarboeken gewoon als ongeval geteld zijn.

Voorts zijn er een aantal tel- en/of drukfouten. Zo stemt het totaalcijfer voor 'Morts violents' over 1924 in de *Annuaire statistique* niet overeen met dit in een later *Statistisch Jaarboek van België en Belgisch-Kongo.*[34] In laatstvermeld jaarboek klopt het over het jaar 1929 vermelde totaal niet. De samentellingen van ongevallen en twijfelgevallen voor mannen, respectievelijk vrouwen stemmen niet overeen met de totalen, vermeld in het in 1956 gepubliceerde overzicht.

Het gaat tot nog toe om *kleine* fouten. Wat ernstiger is, is dat het overzicht van 1954 een totaal geeft van 5740 sterfgevallen ten gevolge van een uitwendige oorzaak, waar een gewone samentelling een som van 5470 geeft. Een drukfout wellicht. Hoewel... laatstvermeld totaal is vermoedelijk evenmin helemaal correct. Immers: uit een vergelijking met het *Jaarboek* over 1954 blijkt dat uit het overzicht 13 gevallen van gewelddadige dood verdwenen zijn. Waarheen zijn deze? In datzelfde *Jaarboek* staan 13 sterftes ten gevolge van geneeskundige, heelkundige en therapeutische tussenkomsten bij 'moord' geboekt. Zijn ze daarom uit het overzicht weggelaten? Maar waar zitten dan de 13 sterftes ten gevolge van oorlogsverwondingen?

In het overzicht staat in voetnoot dat de terechtstellingen en de sterftes veroorzaakt door krijgsverrichtingen niet inbegrepen zijn. Dit blijkt alvast voor 1955 niet juist. De 76 moorden kunnen enkel bekomen geweest zijn door de samenstelling van de rubrieken 'Doodslag en letsel opzettelijk door andere personen toegebracht (niet in oorlog)' (N=61) en 'Oorlogsverwondingen' (N=15). Overigens omvat laatstgenoemde rubriek de klassificaties E 960-E 915 (late gevolgen van verwondingen en vergiftigingen) (N=6) en E 990-E 995 (ongevallen door krijgsverrichtingen) (N=15).

Wellicht is de term 'oorlogsverwondingen' wat misleidend, gezien uit navraag bleek dat ook ongevallen met in 1955 onder de wapens geroepen dienstplichtigen daaronder geteld zijn. Elders zijn deze 15 gevallen niet bij 'doding' maar klaarblijkelijk wel bij 'ongeval' ondergebracht, hoewel bij deze rubriek in voetnoot vermeld staat dat sterftegevallen veroorzaakt door krijgsverrichtingen niet opgenomen zijn.

Ik betitelde elders een uitweiding over methodische problemen van de criminologische gebruiker van de bestaande statistiek als 'de grijze haren van de criminograaf'.[35] Het ziet ernaar uit dat de kapper ook uit andere sectoren van wetenschapsbeoefening naar een kleurspoeling zal gevraagd worden.

---

33. Dank aan Vital PUT, die mij deze problemen meldde.
34. *Statistisch Jaarboek voor België en Belgisch-Kongo.* Boekdeel 77, Brussel, N.I.S., 1956, 550.
35. VAN KERCKVOORDE, J., *Betekenis, mogelijkheden en moeilijkheden van de criminografie, met een selectie uit de niet-politiële criminografie*, Brussel, Wolters-Samsom, 1985, IX A-1/1 t.e.m. IX A-1/23 en IX A-20/1 t.e.m. IX A-20/8.